

به دنبال یک الگو

نقد و بررسی تصویر ابوذ
در کتاب «الاشتراکی العظیم» نوشته جوده السحار

مریم قربان زاده

نمایشنامه ابوذ الهام گرفته از کتاب «ابوذ غفاری: نخستین خداپرست سوسیالیست» دکتر شریعتی است که خود ترجمه‌ای است از کتاب «الاشتراکی العظیم» (سوسیالیست بزرگ، ابوذ غفاری) اثر نویسنده مصری، جوده السحار. اما به راستی چرا ابوذ در این دو کتاب سوسیالیست معرفی می‌شود؟

به دنبال الگو

اردو کشی‌های جنگ جهانی دوم که به پایان رسید، بیماری و فقر همه جا به چشم می‌خورد. ویرانی‌های به جا مانده برای ترمیم به سالها زمان نیاز داشت تا مردم بتوانند روی آبادی و آبادانی را ببینند. بی‌کاری و امراض روحی و آلام جسمی برای مردم درگیر جنگ بزرگ‌ترین کابوس شده بود. در این میان البته شماری نیز به ثروت‌های کلانی رسیدند. آنها چنان آرام از کنار جنگ و خون‌ریزی عبور کردند که به موقع توانستند برای درو کردن پول و ثروت دست به کار شوند و بر دارایی خود اضافه کنند. ثروتی به قیمت کشته شدن بیست میلیون جوان و نوجوان و به خاک ماتم نشانیدن میلیون‌ها انسان دیگر. کشورهای مسلمان هم که به زور یا به رضا به یکی از دو گروه جنگ‌جو پیوسته بودند، از ره آورد جنگ بی نصیب نماندند.

وادی نظریه و ایده‌پردازی برای ترسیم یک زندگی بهتر هم شلوغ شد، نظریات سیاسی و اجتماعی برای رفع مشکلات مردم و ایجاد شادی و برابری روز به روز بیشتر می‌شد. دنیای غرب و شرق با کمونیسم و سوسیالیسم

کالای خود را رنگ و جلای تازه‌ای بخشید و با مفاهیمی چون عدالت، تساوی، اشتراک و برابری برای خود مشتری جمع کرد. روشنفکران مسلمان هم به این فکر افتادند تا در اسلام، کالایی باب روز پیدا کنند و در مقابل غرب و شرق عرضه نمایند. آن‌ها به دنبال الگوهایی در تاریخ اسلام می‌گشتند تا بتوانند با تمسک به آن، اسلام را دینی کارآمد معرفی کنند.

موج ابوذ شناسی

یکی از مهمترین این الگوها در تاریخ صدر اسلام ابوذ بود. موجی از «ابوذ شناسی» در جهان اسلام به راه افتاد. به فاصله دو سال چند کتاب در بغداد، قاهره، دمشق و بیروت درباره ابوذ عرضه شد. کتاب‌هایی با عناوینی چون: «ابوذ مدرن؛ سوسیالیسم اسلام»، «ابوذ سوسیالیست»، «الاشتراکی زاهد» و «ابوذ انقلابی». هر یک از نویسندگان کوشیدند ابوذی نشان دهند که برخاسته از دریافت جدید آنان از ابوذ و اسلام بود.

کتاب «الاشتراکی العظیم» اثر «جوده السحار» محصول آن سال‌ها است. کتاب بر محور

سوسیالیسم اسلامی می‌چرخد و می‌خواهد به این سوال پاسخ دهد که آیا اسلام، مالکیت را امضاء کرده است یا اشتراک را تایید می‌کند؟ این کتاب

در مصر با واکنش تند شیوخ الازهر مواجه شد. این نویسنده مصری مثل دیگر هم وطن‌اش «دکتر عایشه بنت شاطی»^۱؛ به صورت داستانی و البته مستند کار را پیش می‌برد. هر چند نقص هر دوی آنها عدم ذکر منابع و اسناد کتاب است. گاهی روند داستانی و توصیفات بیش از اندازه -هر چند اثر را خواندنی‌تر می‌کند- از ارزش علمی کار می‌کاهد. کاری که بنت‌شاطی علی‌الخصوص در کتاب «سکینه دختر سیدالشهدا» و «زنان پیامبر» به وفور انجام داده است جوده السحار هم تکرار می‌کند:

- در آن بیابان پهناور گاهی از تپه‌ها بالا رفته و زمانی به گودال‌ها سرازیر می‌شد و لختی صحرای سوزان و مسطح را می‌پیمود.^۲

- ابرهای تیره آسمان را پر کرده بود. باد تند، ریگ‌های روان را به اطراف پراکنده می‌کرد. مثل این که بیابان خشک و خالی رفته در آن ساعت به دریایی خروشان مبدل گردیده است.^۳

- ابوذ غفاری در سال 31 هجری در حالی که چشمان خود را به سوی مشرق دوخته بود و آن جا سپیده صبح تازه را می‌دید درگذشت.^۴

ابوذ در دوره خلیفه سوم